

**JULIÁN
CARRÓN**
**PROBUZENÍ
LIDSKOSTI**

Reflexe ze závratného času

Julián Carrón

Probuzení lidskosti

Reflexe ze závratného času

redigoval Alberto Savorana

© 2020 Fraternità di Comunione e Liberazione

Italské vydání: BUR Rizzoli, Milán, Duben 2020 (e-book),

Červen 2020 (paperback)

Probuzení lidskosti

Během několika málo týdnů se zdravotní nouzový stav vyvolaný COVIDem-19 stal společnou zkušeností. Všichni jsme se různými způsoby cítili být interpelováni. Situace izolace, ve které jsme se ocitli, se paradoxně stala příležitostí k velkému dialogu na dálku.

Kdokoliv se tím či oním způsobem snaží poměřovat s neočekávaným faktem, který vtrhnul do našeho každodenního života s tím, že nás donutil k drastické změně životního stylu a vyvolal urgentní otázky, které nedokážeme ignorovat. Jaké odpovědi jsou na úrovni situace?

Don Julián Carrón, ředitel fraternity Comunione e Liberazione se poměřuje s otázkami všech. A na těchto stranách nabízí příspěvek k společné reflexi.

Co se děje?

Stojíme před pro naši generaci nebývalou výzvou. V *El País* to dobře shrnul španělský básník Julio Llamazares: «Dnes slavím 65 let, v tom nejkritičtějším okamžiku, který jsem kdy poznal».¹

Situace, kterou prožíváme, nás učinila vědomími si toho, že jsme v těchto letech žili v určitém směru jako v bublině, díky které jsme se cítili dostatečně v bezpečí před ranami života. A tak jsme šli dál roztržití a tvářili jsme se, že máme vše pod kontrolou. Ale okolnosti nám obrátily naše plány na ruby a náhle nás zavolaly, abychom odpověděli, abychom vzali vážně své já, abychom si zpytovali svědomí ohledně naší skutečné existenciální situace. V těchto dnech realita otrásla naší více či méně klidnou rutinou, vzala na sebe

¹ *El País*, 28. března 2020.

hroživou tvář COVIDu-19, nového viru, který vyprovokoval mezinárodní zdravotní nouzový stav.

Realita, z které často utíkáme, abychom mohli dýchat, kvůli neschopnosti být se sebou sama, byla tentokrát nemilosrdná a donutila většinu z nás zůstat zavřeni doma, zastavit se. A v této izolaci před našima očima vyplouvá na povrch – možná poprvé způsobem tolik očividným a rozšířeným – náš existenciální stav. Jako jsem před lety četl v jedněch amerických novinách, jeden vězeň, který byl donucen čelit letům odnětí svobody, se nakonec nemohl vyhnout tomu, že se zastavil a říkal si: «Stop and think». Také my, zvyklí tisíci způsoby utíkat od sebe sama a od hluboké výzvy věcí, jsme se možná v tomto období nemohli vyhnout zastavení se a přemýšlení.

Co způsobilo to, že «bublina» života pod kontrolou praskla?

Nepředvídané a nepředvídatelné vtrhnutí reality, s tváří koronaviru. Působivě to popisuje španělský romanopisec José Ángel González Sainz: «V životě nějaké země nebo člověka jsou okamžiky, kdy realita, ta nejkonkrétnější a nejobjektivnější realita, ta nejtvrdší a nej-

méně ochucená recepty a kuchaři zvyklými vařit mentalitu a historii, znenadání vtrhne s děsivým násilím, na které jsme nebyli zvyklí. Realita se nestane reálnou v tom okamžiku, byla vždy reálnou, byla tam již od začátku, ale její větší lehkost nám dovolila, abychom se jí neustále nedívali do tváře, bylo dostatečné tak činit koutkem oka a soustředit se na to, kolik více či méně příjemných či mylných příběhů a iluzí nám bylo servírováno. [...] Když to, co spočívá na opravdovém a nepochybném dnu věci, to co je všechny podpírá, znenadání praskne a rozšíří se, vymkne se kontrole – nebo závratí – iluzorní části našeho života, vize iluze, ve které jsme žili, a z níž jsme brali v potaz realitu, se chvěje. Toto je to, co se děje nyní, všude».

To, co se stalo, je jako podmořské zemětřesení, sopečná exploze, která nás přistihla bezbranné. González Sainz pokračuje a odhaluje důvod takové slabosti: «Zvyk nahrazovat věci a fakta s jejich strategicky podvodným použitím, realitu s ideologií, pravdu s beztrestností podvodu, a to podstatné s banalitou, nás uvádí do té nejhorší podmínky, abychom stáli před opravdovou a vlastní odplatou reality».² Realita se vzbouřila svému zneuznání, rázem se

² *El Mundo Viernes*, 20. března 2020.

dožadovala své “primární” role. Jako píše Fernando De Haro, přítel novinář španělského rádia, který přizvukuje citovanému romanopisci: «Realita [...] tam byla, ale neviděli jsme jí. Nyní vtrhla hlučným způsobem. [...] Realita vstoupila, aniž by požádala o dovolení. [...] Nyní to, co potřebujeme, je učinit “nitro reality srdcem inteligence” (J.A. González Sainz)»³

Ale co znamená učinit “nitro reality srdcem inteligence”?

Znamená to, že mocný vpád reality nechal znovu vyplout napovrch v celém svém přínosu onu potřebu pochopit a kterou nazýváme «rozum». Někdy kvůli životním námahám nebo z lenosti, zastavíme cestu pohledu, a zastavíme se u zdání, zůstáváme na povrchu věcí, jako by se celý svět vyčerpал ve společných místech, které dýcháme, nebo v tom, co vidíme skrze klíčovou díрку naší racionalistické míry: tato míra je velmi omezená, příliš malá a nakonec dusivá (právě dušení se je indikátor toho, že jsme zůstali u zdání). Pouze střet – akceptovaný – s realitou může znovu otevřít dokořán mysl. To, co umožní, že se naše oči otevrou,

³ *ilsussidiario.net*, 24. března 2020.

je vždy náraz, je to být zasaženi. Čím víc nás nějaká realita zasáhne a zajímá nás, tím víc se pohled rozumu pootevře, napřáhne se, zbystrí, neuspokojí se s levnými řešeními. Věci se zjevují ve svém smyslu a ve své mnohovýznamnosti bytí pouze rozumu citově angažovanému. Cit, který realita probouzí (úžas, strach, zvědavost), je základním faktorem k prohlédnutí, je “čočkou”, která přibližuje předmět. To je to, co se ověřilo.

To, co se událo, znovu vzbudilo naši pozornost, znovu uvedlo do chodu náš rozum a vedlo nás k tomu, abychom uznali, že kromě pohodlných schémat «existuje více věcí na nebi a na zemi, Horazio, než ve tvé filozofii», abychom to řekli jako Shakespeare.⁴ V tomto okamžiku tudíž rozum znovu vyplouvá napovrch jako «ona jedinečná událost přírody, ve které se ona zjevuje jako operativní nárok k vysvětlení reality ve *všech svých faktorech* tak, že člověk je veden k pravdě o věcech».⁵

Nyní rozumíme, proč jsme skončili v bublině. Dlouho jsme si možná mohli dovolit unikat nárazu s realitou, která se přesto nikdy nepřestala dít a interpelovat nás, nenechali jsme

⁴ *Hamlet*, jednání I, scéna V.

⁵ L. Giussani, *Il senso religioso* (Náboženský smysl), Rizzoli, Milano 2010, str. 133-134.

se jí vyzývat, věřili jsme, že jsme si jí ochočili, chránění privilegovanou životní podmínkou. «Individuum, které by bývalo žilo málo střet s realitou, protože například muselo konat málo námahy, bude mít chabý smysl vlastního svědomí, bude méně vnímat energii a chvění svého rozumu». ⁶ Dnes je, neříkám nemožné - protože v lidské zkušenosti není nic mechanického - ale jistě děsně obtížné, vyhnout se nárazu reality, která se stala natolik nelítostně a dramaticky vyzývající. V každém případě kdokoliv se ušetří provokace reality, událostí, nebude moci do hloubi zakusit ono nepopsatelné chvění mysli a srdce, které nás činí lidmi. A v posledních týdnech jsme viděli, že znamení této lidskosti, která nás naplnila vděčností a úžasem, se děla hojně.

Co míníš s “nepopsatelným chvěním mysli”?

Otázky, kterými jsme byli zachvázeni. Výzva, kterou nám realita přinesla, nás “donutila” dívat se více do hloubi našeho bytí lidmi. Byli jsme vytrženi z naší *comfort zone* (*komfortní zóny*), do které jsme se pohodlně nainstalovali, a byli jsme zasaženi otázkami, kterým se běžně způsobem více či méně vědomým vyhýbáme, nebo

⁶ *Tamtéž, str. 139*

se topíme v každodenních rutinách. Zdůrazňuje to Umberto Galimberti, když odpovídá jedné čtenářce: «V neobvyklé podmínce, ve které se nacházíme, v důsledku pozastavení našich každodenních aktivit, v tomto stavu ztracenosti, neměli byste se snad obrátit na vaše nitro, které většinou zanedbáváte, abyste věděli, kdo jste? Co děláte na světě? Jaký smysl má váš život? [...] Tyto úvahy by opravdu byly krokem vpřed, abychom byli opravdu lidmi, protože žít bez vlastního vědomí, není úplně maximum k vlastní seberealizaci a k nalezení smyslu vlastní existence».⁷ Každá krize, každý hluboký náraz reality, jak nás učí Hannah Arendt, «nás nutí, abychom se vrátili k otázkám»,⁸ nechává vyplout napovrch naše já v celém svém nároku po významu, nechává nás křičet: proč?

Jsou to otázky, které zneklidňují, znepokojují, nutí nás, abychom mysleli na něco, co nám uniká...

Jsou to otázky rozumu, které strukturálně doprovázejí cestu člověka jakožto stvoření vědo-

⁷ *la Repubblica*, 21. března 2020.

⁸ H. Arendt, *Tra passato e futuro (Mezi minulostí a budoucností)*. Garzanti, Milano 1991, str. 229.

mého si sebe sama. Ukazují radikální a nevyčerpatelné hledání smyslu “já” tváří v tvář tomu, co se děje – realita, bolest, smrt – spolu s hlubokou shodou racionality a zbožnosti. Shoda, která bude moci překvapit toho, kdo z naší kultury byl zvyklý redukovat náboženství na sentiment, na *feeling*. Propuknutí těchto otázek: (Jaký význam má existence? Proč existuje bolest, smrt?, Proč má v hloubi smysl žít?, Z čeho a pro co je učiněná realita?) vyjadřuje povolání rozumu a to, co já považuji za autentickou, nevyhnutelnou náboženství člověka.

Co se v aktuální situaci odhalilo rozumu?

Strukturální křehkost – nekontingenční nebo provizorní - ponořená do celé své dramatickosti. V těchto dnech o tom napsali mnozí. Chtěl bych zde citovat dva své drahé přátele, Pilara Raholu a Pedra G. Cuartanga, známé intelektuály z Barcelony a z Madridu, kteří se konfrontovali s pandemií, která pokládá na kolena i mou rodnou zem.

Rahola prohlašuje: «Šok této pandemie nás například nechává cítit se mnohem více zranitelnými, konečně přesvědčenými, že náš životní model a samotný život jsou ohromně

křehké. Ponětí křehkosti, která snad byla přítomná v celé historii člověka, ale na kterou jsme v této době technologické hrlosti zapoměli. Jednoduchý chřipkový virus a zničeho nic chaos ve světě... Ano, bez pochyb se vrátíme s větším vědomím naší zranitelnosti».⁹ To, že jsme zranitelní, není nic nového, je to podmínka, kterou máme na sobě přišitou již od narození; ale v době technologické hrlosti, ve které se vše zdá, jako by bylo v našich rukách, jsme na ní nějakým způsobem zapoměli, nechali stranou a ztratili jsme pojetí o tom, co jsme. Otřesení reality nám, jak vidíme, navrátilo vědomí něčeho, co je očividné, ale ne samozřejmé. «Tento mor – zdůrazňuje Pedro G. Quartango – nás činí vědomými si křehkosti lidských bytostí a jejich hluboké bezvýznamnosti tváří v tvář přírodním silám, které nekontrolujeme. Zachovejme si toto poučení toho, co nejsme».¹⁰

V tomto smyslu shledávám důslednou úvahu Jeana-Pierre Le Goffa v *Le Figaro*: «Musíme se srovnávat s tragickým a jsme znovu postaveni před omezení naší podmínky, před “křehkost lidských věcí” [...] Tento pozasta-

⁹ *La Vanguardia*, 26. března 2020.

¹⁰ *ABC*, 24. března 2020.

vený čas může být příležitostí k tomu, abychom se znovu soustředili na to podstatné, abychom zkusili pochopit výzvy naší doby. [...] Prasklina, kterou přinesla tato epidemie [...], zpochybňuje myšlenky a představy, které se zdály být pevně ukotvené [...]. Moderní život se zdá být strukturovaný na rozdíl od myšlenky Pascala, podle které “Veškeré neštěstí člověka pochází z jeho neschopnosti být ve svém pokoji sám”. [...] Epidemie nás nutí srovnávat se s tragičností historie bez únikových cest. [...] každému z nás přísluší z toho vytěžit patřičná ponaučení».¹¹

Obnovená zkušenost naší křehkosti nás všechny sbližuje...

Ano, slyšeli jsme to říci v celosvětově vysílaném programu od papeže Františka na pustém Svatopetrském náměstí 27. března večer, způsobem a s intenzitou, které nechali všechny v tichu: «Uvědomili jsme si, že se nacházíme na stejné lodi, všichni křehcí a dezorientovaní [...]. Bouře sundává masku naší zranitelnosti a nechává odhalené ony falešné a přebytečné jistoty, s jakými jsme

¹¹ Překlad publikován v *Il Foglio*, 30. března 2020.

vybudovali naše diáře, naše projekty, naše zvyky a priority. Ukazuje nám, jak jsme nechali strnulé a opuštěné to, co živí, podpírá a dává sílu našemu životu a naší komunitě. Bouře odhaluje všechny úmysly “zabalit” a zapomenout na to, co živilo duši našich národů; všechny ty pokusy umrtvit se zdánlivě “spasitelnými” zvyky, neschopnými apelovat na naše kořeny a vyvolávat paměť našich seniorů a tak se vzdávat imunity, která je nutná k čelení nepřízně. S bouří padla finta oněch stereotypů, s jakými jsme maskovali naše “ego” stále ustaraní kvůli vlastní image». A na stejnou loď papež František postavil nás, kteří jsme byli zasaženi bouří, spolu s celou lidskou rodinou a stvořením: «Nezastavili jsme se před tvým voláním, znovu jsme se neprobudili tváří v tvář válkám a planetárním nespravedlnostem, neslyšeli jsme křik chudých a naší vážně nemocné planety. Klidně jsme pokračovali a mysleli jsme si, že vždy zůstaneme zdraví nemocným způsobem. Nyní, když jsme v rozrušeném moři, tě úpěnlivě prosíme: “Probud’ se, Pane!”»,¹²

¹² Papež František, *Výjimečný okamžik modlitby*, 27. března 2020.

Ale co získáme, když zjistíme, že jsme křehcí, zranitelní? K čemu to je?

Abychom se dostali ze strnulosti, ve které většinou žijeme, abychom se vytrhli z roztržitosti, jakou se často necháváme unést, skoro aniž bychom to věděli, abychom přerušili onu zabeďněnost, která nás častokrát zahaluje: «A všechno kuje pikle a mlčí v nás, / trošku jako se mlčí / hanba, možná, trošku jako se mlčí / nepopsatelná naděje». ¹³ Nejedná se ale jenom o to, aby člověk zjistil, že je křehký («Daleko od z vlastní větve, / Ubohý křehký lístku, / Kam jdeš ty?») ¹⁴ říkal Leopardi). Samotné vnímání naší křehkosti sebou totiž nese jako svou podmínku velikost lidství, «věčné Tajemství / Našeho bytí»: «Lidská přirozenosti, nyní řekni mi jak, / Jestli ve všem prchává a zbabělá, / Jestli prach a stín jsi, tolik

¹³ Srov. R.M. Rilke, «Elegie II», vv. 42-44, in Id., *Duinské elegie*, Einaudi, Torino 1978, str. 13 (v it).

¹⁴ G. Leopardi, «Imitazione (Imitace)», vv. 1-3, in Id., *Cara beltà... (Drahá krásó...)*, BUR, Milano 2010, str. 113.

vysoko slyšíš?»¹⁵ Nařčení omezení, omezenosti, smysl tragičnosti sebou přinášejí onu nekonečnost touhy, která nás definuje jakožto lidi, i dříve, než to víme. «Představit si nekonečný počet světů, a nekonečný vesmír, a slyšet, že by duše a touha naše byly ještě větší, než jsi učiněn, vesmíre».¹⁶ K této velikosti náleží i uvědomění si naší nahodilosti: netvoříme se sami, nejsme to my, kdo si obstará své bytí. V naší hloubi panuje závislost. Dnes máme speciálním způsobem možnost si toho být více vědomi.

Zaznamenal jsi náznak takového “znovudobytí” povědomí?

Ano, a nejen mezi osobnostmi a spisovateli, od kterých je více samozřejmé to očekávat. Jeden učitel v důchodu, který je zapojen do jedné iniciativy pomoci se studiem pro mladé

¹⁵ G. Leopardi, «Sopra il ritratto di una bella donna scolpito nel monumento sepolcrale della medesima (Nad podobiznou krásné ženy vytesané na jejím náhrobním pomníku)», XXXI, vv. 22-23, 49-51, in *Tamtéž*, str. 96-97.

¹⁶ G. Leopardi, «Pensieri (Myšlenky)», LXVIII, v *Poezie a próze*, Mondadori, Milano 1988, vol. II, str. 321.

lidi s cizím původem vypráví: «Dnes trhlina světla uvnitř stále více znepokojujících zpráv o koronaviru. Děláme video spojení se studenty z *Portofranco*, kteří s námi dělají kurz italštiny a kteří o to mají zájem. Jsou to chlapci a dívky cizinci, Egypťané a Maročani», z každého náboženství, i muslimové. «Mluvíme o tom, jak prožíváme tuto situaci: strach, obavy, škola, která není. V určitém okamžiku jeden z nich říká, že tato záležitost vyzdvihuje omezení člověka a začne rozhovor na toto téma. Rozhovor, z kterého je zřejmá jistá vzdálenost o tom, kdo je Bůh, ale zároveň vychází najevo, že to, co nás spojuje, je hledání smyslu uvnitř tohoto dramatu a otázka, proč je to zkouška pro každého. Intenzivní rozhovor bez předsudků, jedni se snaží pochopit důvody druhých. Rozhovor svobodný mezi lidmi, kteří berou vážně to, co se děje a prožívají to jako ověření toho, co má v životě smysl».¹⁷

Běžně prožíváme – v rozporu – široké trhliny naší existence s falešnou představou o sobě sama a dáváme do karantény naší lidskou podmínku. A to nás nechává přetrvávat ve stavu umrtvení. Takže Llamazares si všímá:

¹⁷ Lettere (Dopisy), «Con tutti, noi condividiamo la stessa domanda» («Se všemi sdílíme stejnou otázku»), clonline.org, 24. března 2020.

«Jestli má tato zdravotní katastrofa k něčemu být, pak aby nám připomínala křehkost všeho, něco na co zapomínáme ihned, jak prožijeme pár let klidu a následného blahobytu».¹⁸

Jaké jsou následky strnulosti?

Tváří v tvář tomu nepředvídatelnému z žití nás nechává bezbrannými. Jako ještě píše González Sainz, «když ta nejdrsnější a nejrealnější realita brutálně vtrhne jako nyní, kdy vzdálenost mezi fakty a vyprávěním, mezi jmény předmětů a předměty jmen je zredukována na minimum, veškeré iluze simulantky, celý pekelný stroj lži a pokrytectví, a celá zbytečná ignorance a nedostatek opatrnosti, tvrdý přístup k realitě a k její kontrole a efektivnější, včasné a opravdu prospěšné správy, jsou ty nejhorší zbraně k jejímu čelení. Realita nás přistihuje neznalé všeho, odzbrojené a vězně mentálních více kontraproduktivních zvyků».¹⁹

¹⁸ *El País*, 28. března 2020.

¹⁹ *El Mundo Viernes*, 20. března 2020.

«*Nejdrsnější a nejreálnější realita brutálně vtrhne...*». *Jsou to hroživá slova...*

Realita nás nenechá oddechnout. Dne 3. dubna napsal Paolo Mieli, «ve světě jsme vlastně už na miliónu nakažených. Milión, a již víme, že se zde nezastavíme. Polovina populace planety Země je zavřena doma. Itálie má rekord mrtvých (13.915). Tento “record” je ohrožen Španělskem, které překonalo kvótu 10.000. V Boloni zesnul první vězeň hospitalizovaný v nemocnici. V Číně se zaznamenaly spory na mostě Modré řeky s policisty z Jiangxi, kteří byli rozhodnuti zabránit v přechodu cestovatelům pocházejícím z Hubei, kde byl právě vyhlášen konec blokády. Zároveň bylo uvedeno do izolace jedno hrabství z Henan, které sousedí se stejným Hubei. V Hongkongu je nařízena druhá karanténa poté, co se virus znovu objevil také z důvodu (a to tvrdí oficiální prameny) nedostatku respektu bezpečnostních vzdáleností v restauracích».²⁰

S šířením viru konáme zkušenost reality jako alterity, temné a hluché ve své absolutní odlišnosti: nemilosrdné přítomnosti, na které závisíme. I přes jakoukoliv naši redukci se prosadila nadřazenost reality. Její neredu-

²⁰ *Corriere della Sera*, 3. dubna 2020.

kovatelnost nás zkouší, nepouští sevření nad naším já. S Nietzschem jsme se přesvědčili, že «neexistují fakta, ale pouze interpretace».²¹ Jeho rozsudek, který vydržel mnoho let jako neoddiskutovatelná pravda, v situacích, jako je tato, ukazuje slabou stránku. Realita, která se zdála být něčím překonaným, je tvrdohlavá a bere si zpět scénu, vrací se povýšeně na jeviště. Před našima očima je něco více než interpretace. Nihilismus je – alespoň v tomto smyslu – postaven ke zdi.

Tvrdohlavost reality nás nenechává klidnými, i když se častokrát preferujeme nedívat se, jako když jsme před pár týdny viděli projíždět kamióny armády, které přepravovaly ostatky našich zemřelých z Bergama. Ne neprávem se tedy Domenico Quirico ptá: «Ale není kulturní povinností, kterou tato událost předepisuje, ptát se sebe sama na smrt s úctou, v tichu?»²²

Realita znovu vyplouvá napovrch v celé své tajemnosti. Ezio Mauro mluví o «úzkostech, které se rodí z dosud nepoznaného, v nedo-

²¹ Srov. F. Nietzsche, *Frammenti postumi 1885-1887*, in Id., *Opere*, Adelphi, Milano 1975, vol. VIII, fr. 7 (60), str. 299.

²² *La Stampa*, 5. dubna 2020.

sažitelné dimenzi,²³ které z důvodu našeho omezení nejsme schopni ovládat.

A když realita vyvstane v této tajemnosti, vzbuzuje strach...

Nepřítel, se kterým bojujeme, není vskutku jen koronavirus, ale strach. Strach, který stále pocítujeme, a který přesto exploduje, když realita odhalí naši základní bezmoc, a když v mnoha případech převládne a někdy nás nechá reagovat nevhodným způsobem, dovede nás k tomu, že se uzavřeme, že si zoufáme. Zjevil to Ilvo Diamanti, vždy pozorný k vzpourám naší společnosti: «Žijeme v “čase strachu”. [...] Protože ne-Bezpečí, ne-Jistota nás doprovází spoustu let. Pravděpodobně odjakživa. [...] A tak strach vstoupil do našeho života. Do našeho světa. Mnohem dříve než do něj vtrhnul covid. [...] Jsme vzdáleni od druhých. Stále více sami. [...] Riskujeme, že ztratíme naději. A sebe sama».²⁴ Ale podlehnout strachu není jedinou cestou.

²³ *la Repubblica*, 11. března 2020.

²⁴ *la Repubblica*, 9. března 2020.

Co tím chceš říct?

V okamžicích, jako jsou tyto, se ukáže cesta zrání, kterou každý osobně a spolu s druhými ušel, uvědomění si sebe samého, které získal, schopnosti nebo neschopnosti čelit životu, který máme v rukách. Naše malé či velké ideologie, naše přesvědčení, dokonce i ty náboženské, podstupují zkoušku. Kůrka falešných jistot ukazuje své praskliny. V okolnostech jako je tato, do které jsme ponořeni, je vidět, že «síla jednoho subjektu spočívá v intenzitě jeho vědomí sebe sama, tedy ve vnímání, které má o hodnotách, které definují jeho osobnost»,²⁵ v jasnosti s jakou vnímá sebe sama a to, pro co má cenu žít.

Jak a co znamená stát jako lidé před touto okolností, která se chtě nechtě týká všech, i když různým způsobem, těch, kteří v první linii bojují proti nemoci (pacienti, lékaři a zdravotnický personál), těch, kteří zajišťují základní služby (od pracovníků ze supermarketů po pořádkové síly), těch, kteří sdílejí situace potřeb

²⁵ L. Giussani, *Il senso di Dio e l'uomo moderno* (Smysl Boha a moderního člověka), BUR, Milano 2010, str. 132.

(dobrovolníci, řeholníci a mnoho dalších), těch, kteří jsou zavřeni doma a dodržují pravidlo izolace a "sociální vzdálenosti"?

Je zde jeden bod, který spojuje všechny, a to je ochota akceptovat volání, která přichází z reality. V jakékoliv skutkové podstatě se zařadíme do těch vyjmenovaných, ať už je nám svěřen jakýkoliv úkol nebo jsme si ho zvolili vykonat, to, co se děje – neboli kousek reality, která se nás týká a svírá se kolem nás – nás interpeluje, volá nás, abychom odpověděli. Nemáme jiné místo, ve kterém se může odehrát život jako význam, jako určení; nemáme jiný způsob, jak kráčet směrem k našemu určení mimo okolnosti, ve kterých se nacházíme. Toto, dovolím si říci, platí pro všechny. Don Giussani ve své nejznámější knize *Náboženský smysl* tvrdí: «Jedinou podmínkou k tomu, abychom byli vždy a doopravdy náboženští, je stále žít intenzivně realitu».²⁶ Jeho pojetí religiozity je pojetí, které nás pohání, abychom uznali jakoukoliv okolnost jako volání, tedy jako povolání.

Okolnost, to co se nás okamžik po okamžiku týká a provokuje, je detailní projev reality,

²⁶ L. Giussani, *Il senso religioso (Náboženský smysl)*, cit.dílo, str. 150.

kterou netvoříme my, která odkazuje jakožto na poslední pramen, na něco jiného, na něco mimo nás, na něco většího, než jsme my, na onen neprozkoumatelný původ, který nazýváme Tajemství. Náboženská se projevuje jako žitá intuice Tajemství, této tajemné nezměrnosti, ve vztahu s každou nesnází reality. Takže, říká ještě Giussani, «žít život jako povolání znamená tíhnout k Tajemství skrze okolnosti, kterými nás Pán nechává procházet, odpovídajíc na ně. [...] Povolání je jít k určení a objímat všechny okolnosti, skrze které nás určení nechává procházet».²⁷ Giussani si byl dobře vědom, jakou závaň toto přináší do života: «Člověk, rozumový život člověka, by měl být zavěšen k okamžiku, zavěšen v každém okamžiku na toto znamení zdánlivě tak nestálé, tak náhodné, že jsou to okolnosti, skrze které mě neznámý “pán” táhne, provokuje mě ke svému plánu. A říci “ano” každému okamžiku bez toho, aniž bychom něco viděli, jednoduše tak, že přilneme k tlaku příležitostí. To je závratný postoj».²⁸ Pro mne je těžké najít vhodnější výraz k po-

²⁷ L. Giussani, *Realtà e giovinezza. La sfida (Realita a mládí. Výzva)*, Rizzoli, Milano 2018, str. 65.

²⁸ L. Giussani, *Il senso religioso (Náboženský smysl)*, cit.dílo, str. 189.

psání situace, ve které se ocitáme, když doopravdy stojíme před tím, co se děje: závratné být zavěšeni «v každém okamžiku na toto znamení zdánlivě tak vrtkavé, tak náhodné, kterými jsou okolnosti». A přesto – říkám – toto je jediný rozumový postoj, protože Tajemství, tento «neznámý “pán”» nás interpeleluje, provokuje skrze ony okolnosti ke svému tajemnému plánu, tedy k naplnění žití.

Často registrujeme okolnosti, jisté okolnosti, výhradně jako překážku k realizaci sebe sama...

To je trvalá záležitost. Dnes je to izolace kvůli koronaviru, nebo situace, která se může představit jako ještě vážnější a náročnější, zítra studium bude příliš těžké nebo práce, kterou konáme a kterou bychom si nikdy nevybrali, nebo chybějící úspěch tam, kde bychom ho očekávali, citové odmítnutí, kamarád nebo vlezlý kolega, nemoc: vždy bude něco, co se bude jevit jako překážka k realizaci našeho života, zatímco je – závratně, dramaticky – místem, kde se odehrává naplnění života, vlastní vztah s Tajemstvím. Řekl bych, že to je objektivní záležitost, ne volba. Volba se týká uznání nebo neuznání tohoto.

Co nás v této "závrati" může podepřít?

Lidská společnost. Lépe řečeno: určitá lidská společnost. Tato odpověď nás vede k pozorné zkoušce našeho sociálního života, abychom viděli, kdo, co se týče té závrati, představuje pomoc a kdo rozptýlení. Izolace je paradoxně příležitostí, abychom pochopili, jaká je společnost, která v hloubi živí naší existenci. Mám namysli společnost ne vnější, ne společnost položenou vedle života, ale společnost, která neumrtvuje otázky, které uvnitř nás naléhají, ale naopak nás podporuje v tom, abychom se jim dívali do tváře a neutíkali.

Jakákoliv společnost je z tohoto pohledu vystavena zkoušce, křesťanská nebo laická, společnost spolužáků ve škole nebo na vysoké škole, z baru nebo kolegů v práci, v rodině atd.. Kolikrát přistoupíme se svou potřebou na kompromisy, snížíme tah a uspokojíme se s rámcem vztahů, které by nás ochránili od nárazu věcí, které by nás ušetřili výzvy okolností, místo toho, abychom se vedli k tomu, abychom ji žili! Ale podobná společnost nemůže být na úrovni dramatu: v okamžicích, jako jsou ty, kterými procházíme, ve kterých nutnost žít je nevyhnutelná a mocná, se to stává evidentnější než kdy jindy.

Když nás zaplaví strach, co ho může přemoci?

Možná základní zkušenost, kterou k tomu disponujeme, je zkušenost dítěte. Co přemůže strach u dítěte? Přítomnost maminky. Tato «metoda» platí pro všechny. To co mobilizuje a podpírá život každého z nás je přítomnost, ne naše strategie, naše inteligence, naše odva- ha. Přítomnost, účinná památka na ni.

Antonio Polito zdůraznil hodnotu metafo- ry maminky s dítětem právě jako odpověď na koronavirus: «Vidím v tom potřebu mít dů- věru v něco většího, než jsme my, v něco, co nás nekonečně miluje a tedy ochrání. Právě tak, jako to děláme, když jsme dětmi»; a od- kázal se na umělecký obraz Panny Marie Mi- losrdenství, která «otevívá svůj plášť a ochra- ňuje národ».²⁹

A když se jedná o strach ze tmy smrti?

Dynamika nemůže být jiná než stejná, pro- tože lidskost má své zákony. Ale tváří v tvář hlubokému strachu, tomu, co nás v hloubi našeho bytí sužuje, a který se snažíme vy- hnat co nejdále (strach ze smrti a z každé její

²⁹ *Tracce-Litterae communionis*, č. 4/2020, str. 15.

ozvěny), je zapotřebí se ptát sebe sama, jaká přítomnost je schopna strach přemoci. Ne jakákoliv přítomnost. A z toho důvodu se Bůh stal člověkem, stal se historickou přítomností, tělesnou, blízkou, společníkem na cestě. Pouze Bůh, který vstupuje do historie jako člověk může zvítězit nad hlubokým strachem, jako o tom svědčil (a svědčí) život jeho učedníků, a jak o tom vypráví evangelium. Aby s námi sdílel naše lidské utrpení, stal se člověkem, «člověkem jménem Ježíš, z Nazareta, syn Marie, který [...] tehdy v Nainu, když viděl jednu matku, vdovu, která doprovázela k hrobu rakev mrtvého syna, byl zasažen návalem emocí a přiblížil se k ní a položil jí ruku na rameno se slovy: “Ženo, neplač”, s divnou rozpurností. A pak jí vzkřísil syna. Ale jak člověk může říci ženě, vdově, které zemřel syn: “Neplač”? To je absurdní. A přesto to byla tato “absurdita”, která nechávala lidi s pusou dokořán»³⁰ Kdo ví, jak se cítila tato žena, zasažena objektivem, které překonávalo každý lidský cit a znovu jí dávalo naději! Ona smrt nebyla koncem všeho, tato matka vdova nebyla odsouzena k tomu, aby byla sama, protože semeno vzkří-

³⁰ L. Giussani, S. Alberto, J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v historii světa)*, BUR, Milano 2019, str. 58.

šení bylo přítomné v onom Člověku, který jí říkal neslýchaná slova, a který jí hned poté vrátil onoho syna živého.

Jaká je tedy odpověď křesťanství na drama člověka, samoty, bolesti, nemoci, na situace, které nemají odpověď, jako mnoho z těch, které jsme v těchto dnech viděli hojně dít?

Paul Claudel, má co se toho týče, žhavou poznámku: «Jedna otázka se neustále prezentuje duši nemocného: “Proč? Proč mě? Proč musím trpět?” [...]. Na tuto hroznou otázku, nejstarší z Lidství, které Job dal svou formu skoro oficiální a liturgickou, byl schopný odpovědět pouze Bůh, na přímo dotázaný a předvolaný, a záležitost byla natolik obrovská, že jí mohlo podle těchto slov z evangelia čelit pouze Slovo, dodat ne nějaké vysvětlení, ale přítomnost: “Já jsem nepřišel vysvětlit, rozehnat pochyby nějakým vysvětlením, ale naplnit, nebo lépe řečeno nahradit svou přítomností samotnou potřebu vysvětlení”. Syn Boží nepřišel, aby zničil utrpení, ale aby trpěl s námi».³¹

³¹ *Toi, qui es-tu?*, Gallimard, Paris 1936, str. 112-113; náš překlad (v it.).

Bůh neodpověděl na problém života, samoty, utrpení, nějakým vysvětlením, ale Svou přítomností: přišel na svět, aby nás doprovázel v jeho žití, učinil se společností pro člověka, ať už se nachází v jakékoliv situaci, aby před ní člověk mohl stát, projít jí s poslední nezničitelnou pozitivitou. Jako řekl Benedikt XVI. v jednom slavném kázání, «pouze Bůh nás zachrání od strachu světa a z úzkosti před prázdňem z vlastní existence. Pouze, když se budeme dívat na Ježíše Krista, naše radost v Bohu dosáhne své plnosti, stane se vykoupěnou radostí».³²

Ty mluvíš o «nezničitelné pozitivě»... Jak je to možné?

Představuji si spokojenost oné vdovy, když vidí, že se jí vrací její jediný syn; syn, který by ale dříve nebo později znovu zemřel, ostatně jako ona. Problém by se znovu dostavil. Myslím tedy na zkušenost svatého Pavla, když byl v Římě v řetězech a očekával rozsudek, který by mohl znamenat jeho smrt, plný vděčnosti a radosti psal Filipánům – které

³² Benedikt XVI., *Homílie*, Řezno, 12. září 2006.

«nese v srdci» a vůči kterým chová «velkou lásku» - slova, která by se většině zdála být absurdní: «Pro mě žít je Kristus a umírat zisk». Jak to bylo možné? On viděl Krista živého, vzkříšeného, definitivně vítězného nad smrtí: odtud se rodila jeho jistota, jeho radost, jeho způsob žití oné okolnosti jako každý okamžik jeho existence («ať už žiji nebo umírám»). Vše bylo určované vztahem s onou přítomností. Nyní - říkám to a myslím na to, co se děje v těchto dnech, co zapojí i mnoho křesťanů -, Kristus nezruší drama a bolest odloučení od vlastních drahých, ale činí možným jiný způsob, jak ho žít a jak stát před smrtí, ve které nepanuje nicota, ale jistota z Jeho vítězné přítomnosti, objetí bez konce a tudíž naplnění žití, definitivního vztahu s Ním. Může tomu tak být pouze pro toho, kdo ve své zkušenosti viděl vynořit znamení onoho naplnění a růst touhu nad všechny jiné touhy, tedy - píše svatý Pavel - «být s Kristem, což by bylo mnohem lepší».³³ Ne kvůli opovržení z života, ale právě pro lásku k životu, která žádá věčnost.

³³ Filip 1,21.23.

Ale jak může dnes člověk s tím, co vidí dít se, ponořený do mentality, kterou dýcháme, poznat pravdu těchto tvrzení?

Taková tvrzení se stanou důvěryhodnými pouze, když zde a nyní vidíme lidi, ve kterých se dokumentuje Boží vítězství nad strachem a nad smrtí, Jeho opravdová a současná přítomnost a tudíž nový způsob, jak čelit okolnostem, způsob plný naděje a radosti, které jsou normálně neznámé a zároveň způsob natažený v nezkrácenou píli.

To, co potřebujeme více než jakýkoliv konejšivý proslov nebo morální recept, je právě chopit se lidí, v nichž můžeme vidět vtělenou zkušenost tohoto vítězství, zkušenost obejmутí, které umožní stát před ranou utrpení, bolesti, která svědčí o existenci významu přiměřenému k výzvám žití.

Existují takoví lidé?

Existují, a kolik! A v okamžicích, jako jsou tyto aktuální, je ještě více bezprostřední je vypátrat, kvůli odlišnosti, kterou žijí, naději, kterou přinášejí. Spolu s nimi, tam, kde je nalezneme, bude jednodušší znovu začít, zvednout se z pádů, a tak kousek po kousku znovu

vybudovat sociální tkáň, kde krytá pozice a strach nejsou posledním slovem.

Vidím takové lidi i mezi lékaři, zdravotními sestrami a bratry. Jsou to přítomnosti doopravdy «přátelské», které nám svědčí o možné cestě; jsou to přítomnosti, které neplánujeme my, natolik výjimečné – i když uvnitř okolností všech – které nás nechávají beze slov, v tichu. Jako žena, která napsala dopis, který teď ocituji. Říkal jsem si, jestli ho uvést zde, protože obsahuje odkaz, který se týká mě, ale zdálo se mi, že to má stejně smysl.

«Z ničeho nic jsem byla katapultovaná do zákopu. Vypadá to, jako bychom byli ve válce. Moje pracovní a rodinná každodennost se během jednoho dne změnila. Jakožto lékařka, maminka, manželka se ocitám v situaci, že spím v izolaci od svého manžela, že dva týdny nevidím své děti, že nemohu mít přímý vztah s pacienty. Mezi mnou a mými nemocnými je rouška, ochranný štít a jejich skafandr. Často ti, kteří prožívají tento okamžik sami, jsou senioři. Mají strach. Umírají sami. A příbuzní, kteří jsou izolovaní doma, nemohou asistovat svému blízkému, své blízké, a během noci jim volám, abych jim oznámila smrt jejich příbuzného: mezi mnou a jimi je telefon. Co pro ně já, jako křesťanka, mohu lidsky udělat? Vstupuji na oddělení, hledám úsměv a objetí

kamarádky zdravotní sestry: v tomto okamžiku se potřebuji cítit spolu i fyzicky. A mohu obejmout pouze je. Tváří v tvář tomu všemu mě každý den podpírá Carrónův dopis pro *Corriere della Sera*,³⁴ který mi pomáhá znovu se uvést do postoje otevřenosti, abych se sama sebe ptala, co v hloubi odolá. Jsem svobodná uznat to podstatné, to opravdové. Pak je zde celá cesta nad textem školy komunity [stálá katecheze v hnutí *Comunione e Liberazione*; *pozn.red.*]: zkouška je způsob, ve kterém může víra růst, jestliže se svoboda odehraje tváří v tvář Preferenci, která po nás žádá vše. A to je závratné. My se musíme svěřit a vzít na sebe toto riziko. Jistota, která podpírá náš život, je vztah, a je zde cesta, kterou musíme ujít, abychom se dostali k této citové jistotě. Okolnosti jsou nám dány k tomu, abychom více přilnuli k Němu, volá nás tajemným způsobem. Víra znamená důvěřovat, že On nás volá. “Pouze když dominuje opodstatněná naděje, jsme schopni čelit okolnostem a neutéct”! Více než kdy jindy jsme voláni, abychom odpověděli Tomu, který nás volá tajemným způsobem. Toto je jistota, kterou mohu dát

³⁴ «Ecco come nelle difficoltà impariamo a battere la paura» (Jak se v obtížích naučíme překonat strach), *Corriere della Sera*, 1. března 2020, str. 32

nemocným, příbuzným, kromě toho, že jim poskytnu lékařskou péči».

Jsou to přítomnosti, které komunikují jistotu, odůvodněnou naději komukoliv, koho potkají na své cestě a mohou jí komunikovat pouze proto, že jí žijí.

Zkrátka nestačí “křesťanský” proslav...

Je zapotřebí pouze svědectví, dokumentace lidské odlišnosti vyvolané křesťanským uznáním a žitým setkáním. A nemůžeme si “vymyslet” svědky, můžeme pouze sdělovat, nabídnout druhým to, z čeho činíme zkušenost jako osobní cestu. Nedávno jsem mluvil s jednou ženou, jejíž manžel je pozitivní na koronavirus. Nemůže ho jít navštívit, nemůže s ním být ani minutu. Mimoto má malou holčičku. Říkala mi: «Vidíš? V této chvíli bych mu chtěla nabídnou svou pomoc, svou blízkost, a místo toho jsem tady, zablokováná, se svou dcerou». Snažil jsem se jí říci: «Je potřeba, abys i ty akceptovala, že odpovíš na okolnost, kterou máš, jako tvůj manžel, který se snaží udělat vůči realitě, které musí čelit. Jinak, jestliže ty neujdeš cestu, jestli ty nežiješ vztah s Přítomností, která zvítězí nad strachem, až mu zavoláš prostřednictvím *FaceTime*, aby viděl dceru a tebe, jakou pomoc mu dáš? Ty můžeš

spolupracovat na jeho námaze, nabídnout mu příspěvek zatímco trpí v nemocnici s koronavirem, pouze jestli vykonáš svou cestu: i když mu neřekneš ani jedno slovo, bude moci ve tvé tváři vidět naději, která ho může podepřít».

Co v tobě vyvolávají lidé, kteří se, jak se říká, nacházejí v první linii v boji proti koronaviru, kteří jsou každodenně vystavováni riziku?

V těchto týdnech jsem asistoval explozi velikorysosti, oddanosti a péče, které mě hluboce dojalý. To, co zakouším, je nekonečná vděčnost těm, kteří sdílejí potřebu vlastních bratří lidí, s tím, že vystavují riziku sebe.

«Když vidíme druhé, kteří jsou na tom hůře než my, cítíme se popostrčení k tomu, abychom jim pomáhali v něčem našem. Takový požadavek je natolik prvotní, natolik přirozený, že je v nás ještě dříve, než si toho jsme vědomi, a my ho oprávněně nazýváme zákonem existence. [...] Zajímat se o druhé, darovat se druhým, nás nechá vykonávat nejvyšší, ba co víc jedinou povinnost života, což je realizovat sebe sama, dovršit sebe sama»³⁵

³⁵ L. Giussani, *Il senso della caritativa (Smysl charitativy)* in Pubblicazioni, clonline.org, str. 5-6.

Křesťanské setkání má za cíl podpořit a učinit stále více stabilním a opravdovým tento lidský rozmach, vyzdvihnout lidskost člověka, aby se život mohl v každém svém vyjádření stát «charitou», dojatým a nezištným darem sebe.

Toto období nucené samoty, tato “okolnost”, není překážkou ke křesťanské zkušenosti, o které jsi mluvil? “Sociální vzdálenost” předepisuje vzdálenost i od oněch “přítomností”, o kterých ses před chvílí zmínil, předepisuje ochabování sdílení, společnosti...

Naopak, může to být velká příležitost k prohloubení křesťanské zkušenosti, pro dozrání víry, tedy pro objevení obsahu učiněného setkání, původu oné společnosti, která se začala zakoušet jako generativní místo sebe, vlastní konzistence. Pokud člověk neučiní toto objevení, zůstane na povrchu, riskuje, že sociologicky zredukuje křesťanskou událost, že vyprázdní společnost od svého autentického významu. Zkusím to vysvětlit jednou epizodou. Jeden můj mladý přítel promoval a začal nový život. Z toho důvodu se již nemůžeme vídat tak často, jako když chodil na vysokou školu. Nedávno si na to mně stěžoval. Připo-

mněl jsem mu jeden úryvek z evangelia. Jednoho dne byli učedníci na lodičce s Ježíšem a uvědomili si, že sebou zapomněli vzít chléb. I přesto, že byly svědky dvou zázraků velkých jako hrom – dvojí rozmnožení chleba, které se nikdy v historii nestalo – se mezi sebou začali hádat, protože zapomněli na chléb. Ukazoval jsem svému kamarádovi, že Ježíš tam byl, vedle nich, na lodičce! A oni si i nadále stěžovali! Problém nebyl, že by byli sami, protože Ježíš byl s nimi, ale pro ně to bylo *jako kdyby tam nebyl*. A vskutku diskutovali mezi sebou o tom, že nemají chleba! Aby Ježíš ukázal, kde je problém, neudělal další zázrak. K čemu by bylo, kdyby udělal další zázrak, po všech těch zázracích, které již viděli? Jaký příspěvek tedy dá Ježíš? Položí jim tři otázky: První: «Kolik chleba zbylo po prvním rozmnožení?» A pak: «Kolik ho zbylo po druhém rozmnožení?» A nakonec: «Ještě nechápete?»³⁶ Jak vzácný je příspěvek, který Ježíš nabízí svým přátelům, neušetří je otázek! Nepřidává vysvětlení, nedělá další zázraky, ale uvnitř jejich zkušenosti je upomíná, aby do hloubi používali rozum, aby si tak mohli uvědomit koho potkali (měli sebou pána “pekařství”!). Pozor, jestliže nepochopili, nebylo to, protože by byli sami,

³⁶ Srov. Mk 8,19-21.

nebo protože by neměli k dispozici dostatek faktorů, ale proto, že ještě dobře nepoužili rozum. Ježíš se jim vskutku zjevil skrze mnoho znamení, která viděli, výjimečnou odpovědí, která konečně odpovídala srdci, na jejich potřebu a na potřebu druhých lidí, při mnoha i dramatických příležitostech, ale oni ještě nepoznali, kým byl, s oním uznáním, které se nazývá víra a které «kvete v extrémní hranici rozumové dynamiky jako květ milosti, ke které člověk přilne se svou svobodou».³⁷

Křesťanská víra není uznání “božského” ale “božského přítomného” v lidském, v Ježíši z Nazareta, v Kristu, a dnes v onom znamení Krista, kterým je společnost věřících v Něho. «Událost Krista zůstává v historii, přetrvává v historii skrze společnost věřících»;³⁸ «Ježíš Kristus, onen člověk z před dvěma tisíci lety, se ukrývá, stává se přítomným, pod stanem, pod aspektem odlišné lidskosti. Setkání, střet je odlišnou lidskostí»,³⁹ s fenoménem odlišné

³⁷ L. Giussani, S. Alberto, J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Vytvářet stopy v historii světa)*, cit. dílo, str. 45-46.

³⁸ *Tamtéž*, str. 55.

³⁹ L. Giussani, «Qualcosa che viene prima» (Něco, co přichází předtím), *Tracce-Litterae communionis*, č. 10/2008, str. 1-2.

lidskosti: člověk na ní narazí a přistihne v ní nové tušení života, něco, co zvýší jeho možnost jistoty, positivity, naděje a užitečnosti v žití. Mnohým z nás se mohl stát tento “střet”, aniž by dozrálo ono uznání, které se nazývá víra, které vykvete jako milost v extrémním limitu rozumové dynamiky, tudíž tím, že zapojí celou cestu rozumu, náklonnosti a svobody člověka. Tato okolnost nucené izolace, právě tím nakolik nás upomíná, abychom nebrali samozřejmě lidskou realitu, ve které se nacházíme, může být velkou příležitostí k více vědomému a osobnímu odehrání této cesty, abychom si všimli přirozenosti události, která se k nám dostala ve formě lidského fascinujícího a přesvědčivého setkání. Můžeme využít příležitosti nebo se uchýlit ke stěžování si, jako učedníci na lodičce.

V této situaci nucené izolace v každém případě zůstává fakt, že nemůžeme sdílet bolest, utrpení svých blízkých, že je musíme nechat v nemocnici...

Je to otázka, kterou mi položila jedna dívka z Madridu během setkání s některými vysokoškoláky, se kterými jsem se spojil na videokonferenci poslední týden v březnu. Říkala:

«V těchto dnech je můj dědeček v nemocnici, pravděpodobně zemře a v rodině máme jednu velkou otázku, proč tam nemůžeme být s ním; nejen, že umírá, ale umírá sám. Cítím veškerou svou bezmoc a říkám si: “Proč nemohu být s ním? Proč mu nyní nemohu dělat společnost?». Je evidentní, že okolnost vyžaduje a v určitém smyslu předepisuje oběť: to, co bychom chtěli dělat, se nemůže zrealizovat, je nám to zakázané. Ale problém je znovu, jestli okolnost, taková jaká nám je “dána”, tedy ve své nevyhnutelnosti – nemůžeme jí odstranit, změnit, upravit, jinak především v případech, jako jsou tyto, se okamžitě a rozumně postaráme o to, že to uděláme -, je hrobem, absolutním prázdňem, čistým zničením, nebo povoláním, místem tajemného volání, způsobem, jakým Tajemství, které celou realitu podpírá, mě provokuje k naplnění žití, ke kráčení směrem k určení. Toto je alternativa.

Jestli tato dívka uznává realitu jako volání, může říci, přesně tak, jako řekla pokračujíc v příspěvku: «I tato okolnost je pro mě. I tato bezmoc je pro mě. I samota mého dědečka v nemocnici je pro něho. Po mě je žádána disponibilita přilnout k onomu znamení Tajemství, kterým jsou okolnosti, následovat provokaci reality». Prve jsem říkal, že je to

závratné, a je to dramatické. Tajemství se stalo člověkem, aby člověk mohl zvládnout tuto závrť, projít tímto dramatem a obejmout ho. Tato dívka to prokázala před všemi těmi, kteří jí poslouchali. Ono «ano» k okolnosti se stane «ano» Tajemství, které se stalo člověkem, onomu člověku, Ježíši Kristu, mrtvému a vzkříšenému, přítomnému tady a teď – dva tisíce let poté – v těle lidské společnosti, kterou stvořil On, rozeznatelné kvůli jistým nezaměnitelným lidským rysům. «Pravda víry», říkal Giussani v roce 1972, v historickém okamžiku plném obtíží, je vidět «ze schopnosti, učinit nástroj a okamžik zrání» to, co «se nám jeví jako výhrada, pronásledování nebo nicméně jako obtíž». ⁴⁰

Takže ten, kdo je uzavřen mezi zdmi domova, je volán, aby konal stejnou zkušenost jako ten, kdo je v první linii?

Jádro zkušenosti se nemění. Jedná se o to odpovědět realitě, která nás volá, odpovědět její tajemné hloubce, realizovat právě skrze

⁴⁰ L. Giussani, «La lunga marcia della maturità» (Dlouhý pochod zralosti), *Tracce-Litterae communionis*, č. 3/2008, str. 57.

okolnosti, které nám jsou dány, krok směrem k našemu určení, k našemu naplnění, s tím, že objevíme, co nám pomáhá se udržet v tomto napětí. Nyní myslím na jednoho mladého vysokoškoláka, který ještě před pár týdny byl ve středu víru vztahů, stále mimo domov, vržený do tisíce setkání a iniciativ. Nařízení vlády ho náhle donutí, jako všechny lidi, se “izolovat” doma. Mnoho dní, 24 hodin denně, ve styku se svými rodiči. Místo toho, aby to vnímal, jako smůlu, bere to jako možnost, jako provokaci, ve smyslu, který jsme před chvílí citovali. A po dvou týdnech mi píše:

«Tváří v tvář vyhlídce, že zůstanu doma, mě přepadl strach, protože jsem se vždy snažil z domu utéct, nikdy jsem se necítil ve své kůži. Pak jsem si ale vzpomněl na pohled nezištnosti, který jsem v těchto letech obdržel v setkání s jistými lidmi z komunity a na okamžiky, ve kterých jsem v tomto období dokázal stát před svými rodiči, bez toho aniž bych je “měřil”. A uvědomil jsem si, že se tak dělo, když jsem ve svém dni uznal přítomného Krista: pouze v těch okamžicích jsem byl tváří v tvář jim svobodný. Začal jsem tuto izolaci s modlitbou, jako jsem to nikdy nedělal. Říkal jsem: “Prosím tě, Pane, buď přítomný”. To, co mě překvapuje, je že jsem začal vidět, že problém nikdy nebyl zcela v nich, naopak,

byl především ve mě, protože jsem se díval na ně podle představy o dokonalosti, srovnával jsem je s druhými a diskvalifikoval jsem je. V těchto dnech jsem se na ně začal “dívat”, uvědomil jsem si, kdo jsou. Až do teď jsem před nimi stál a myslel jsem si, že o nich vím všechno a tak jsem se ani nepokoušel iniciovat rozhovor, být nějakou dobu s nimi. V těchto dnech jsou ale naopak mými životními společníky a dějí se věci, které jsem si nepředstavoval».

Tento chlapec se nemohl i nadále chovat ke svým rodičům podle představy o rodině, kterou měl, blízké soužití – akceptované, žité jako povolání – ho donutilo, aby s nimi, s takovými, jací jsou, počítal doopravdy, a to byl prospěch pro jeho život, ihned viděl účinky toho konán. Řekl ano výzvě reality a tak učinil neočekávané kroky.

Když přilneme k okolnostem, když půjdem do hloubky jistých situací – ve kterých jsme “donuceni” být silou věcí -, můžeme učinit odhalení, která v našem životě zaznamenají bod nenávratna. Nedávno o tom svědčila jedna mladá vysokoškolačka, která v jiném video setkání vyprávěla:

«Před několika týdny, po roce nemoci, moje maminka zemřela. Přesně týden po pohřbu jsem se ocitla zavřená doma a sama.

Moji sourozenci žijí v zahraničí a můj otec odchází z domu v 6:30 ráno, aby šel do práce do nemocnice a vrací se v 8:30 večer. V těchto dnech samoty, které netvrdím, že nejsou velmi náročné, si ale uvědomuji, jak tato situace a podmínka může být privilegovaná. Abych nezahodila celý den, jsem donucená ptát se sama sebe od okamžiku, kdy otevřu oči, co doopravdy potřebuji. Některé kamarády prosím, aby mi dělali společnost, a aby mi ukázali, co žijí. Tato podmínka mi mimo jiné nedovolí, abych se rozptýlila od smrti mé maminky, naopak, i starat se nemotorně o domácí záležitosti mě 24 hodin denně v mysli vrací k její gestům a k jejím slovům. Nicméně v bolesti, kterou vidím, že stále roste, si postupně, jak dny plynou, uvědomuji, že moje maminka je v mém životě přítomná, i když jiným způsobem než dříve, nechává mě pohybovat se v zdánlivě stejných dnech. Funguje to přesně jako s mým snoubencem, který fyzicky není se mnou, ale existuje, prožívá svou karanténu kilometry vzdálený, a pouze skutečnost, že on je zde a přijde mi na mysl během dne, mi dává se pohnout. Život, který se ve mě zrodil po smrti mojí maminky – prožívám tuto samotu jednoduše tím, co musím udělat, ale v hloubi s pokojem, který si nedokážu

vysvětlit – mě nechává říci, i když s nohama, které se třesou, že díky Kristu život doopravdy zvítězí nad smrtí. V těchto dnech je ve mne obrovská vděčnost za všechno to, co se stalo. Zároveň ve mne roste i bolest, protože můj táta se večer vrací z nemocnice zdrcený, s nekonečnou nostalgií po mamince, a naše večere prožíváme vždy v tichu. Moje bezmocnost mě činí smutnou, ptám se sama sebe, co je po mne v této okolnosti žádáno, co doopravdy znamená “odevzdat” pračku, kterou je potřeba zapnout nebo stránku, kterou je potřeba nastudovat».

Jaký příspěvek bude moci dát tato dívka svému otci, když se vrátí večer domů celý unavený a nemá chuť mluvit? Právě cestu, kterou koná, vědomí sebe sama a toho, co jí nechává žít, které v ní raší, její tvář poznamenanou vděčností.

Nedávno jsi v jednom dopise pro přátele z Comunione e liberazione právě v souvislosti se situací určenou koronavirem napsal: «Uznání Krista a naše “ano” Jemu, i v izolaci, ve které by každý z nás mohl být donucen být, je již příspěvkem ke spáse každého člověka dnes, dřív než jakýmkoliv oprávněným pokus dělat si společnost, což je rovněž potřeba dodržovat

v mezích dovoleného». Mohu tě požádat, aby jsi vysvětlil, co jsi s tím chtěl říct?

Chtěl jsem říci, že ten největší příspěvek, který dáváme světu je naše «ano» volání Tajemství, naše «ano» Kristu, víra, a ne především to, co dokážeme dělat. Vskutku, i když konáme – jako ti, kteří se v těchto dnech nachází v první linii -, naším největším příspěvkem zůstává toto «ano», protože toto ano – čím autentičtěji je žito – mění sám způsob, jak děláme to, co děláme, činí ho ještě více užitečným pro naše bratry lidi. Aby bylo jasno, neexistuje žádná opozice mezi vírou a skutkem, naopak: víra je to, co se ve své plnosti a nezkrotitelnosti opírá o skutek, je kořenem onoho skutku, který na sebe bere – díky milosti – formu charity, je kořenem bezpodmínečného potvrzení dobra druhého, které se jasně vyjádří podle odlišnosti příležitostí. Největší prvotní příspěvek, který můžeme dát světu, je naše uznání Krista, naše «ano» Jemu, ať už se jedná o konání, nebo ať už se člověk nachází v nemožnosti konat. V postní době v roce 2006 to Benedikt XVI. vyjádřil slovy, která si všichni pamatujeme:

«I dnes, v době globální vzájemnosti, je možné konstatovat, že žádný ekonomický, sociální nebo politický projekt nenahradí

onen dar sebe sama druhému, ve kterém se vyjadřuje charita. Kdo jedná podle této logiky evangelia, žije víru jako přátelství s vtěleným Bohem a jako On na sebe bere materiální a spirituální potřeby bližního. Dívá se na něho jako na nezměrné tajemství, hodné nekonečné péče a pozornosti. Ví, že ten, kdo nedává Boha, dává příliš málo, jak říkala blahoslavná Tereza s Kalkaty. “První chudoba národů je nepoznat Krista”. Je tudíž zapotřebí nechat nalézt Boha v tajemné tváři Krista: bez této perspektivy se civilizace nebuduje na pevných základech». ⁴¹

Situace, kterou mnozí prožívají, situace izolace a nucená nečinnost, může být příležitostí k tomu, abychom si uvědomili, že žitá víra je prvotním příspěvkem, který jakožto křesťané můžeme dát druhým: protože kdyby v našem pokusu dělat společnost – následující omezení, která jsou nám dnes nařízená – neprosakoval Kristus, dali bychom druhému «příliš málo», nedali bychom mu to podstatné. Takže i v izolaci, ve které by každý z nás mohl být donucen být, je naše «ano» Kristu již příspěvkem ke spáse každého člověka dnes, ještě před každým oprávněným pokusem dělat si společnost, tím že je to jeho jádro.

⁴¹ Benedikt XVI., *Zpráva pro postní dobu 2006*.

Toto rozvracuje představu, kterou typicky máme o našem příspěvku pro svět, pro dobro lidí, počínaje těmi nejdražšími. Je to důvod, kvůli kterému se mnozí cítí být neužiteční. Zkrátka nemožnost "dělat" odrazuje...

Myslím vždy na svatou Terezičku od Ježíška, mnišku z klauzury, která zemřela velmi mladá, byla prohlášena církví za patronku misie. Jak je to možné? Co o ní říká církev? Že její «ano» - podle mentality světa skryté, nečinné - se shodovalo s dobrem světa. Chápu, že toto rozbíjí představu, kterou obvykle máme o příspěvku, který můžeme dát druhým. Jak je možné, že jedna dívka, která nikdy nevyšla z kláštera, může být církví označena za největší misionářku, patronku misii? Zdá se to být absurdní. A naopak, «ano» této malé mnišky, mělo mocný význam pro svět. Pomysleme i jen na to, kolik lidí se přímo nebo nepřímo díky její víře, jejím životním svědectvím změnilo. Stejně jako často opakují, «ano» Panny Marie, vyřčené v záhadné neznámosti její podmínky, bylo největším příspěvkem pro život světa a každého člověka, stejně jako pro nás «ano» dona Giussaniho a mnoha dalších.

V těchto dnech jsem četl knihu *Van Thuan. Libero tra le sbarre* (Svobodný mezi

mřížemi), od Teresy Gutiérrez de Cabiedesové,⁴² která vypráví příběh jednoho velkého svědka víry, život vynaložen v koherentním a hrdinském přilnutí k vlastnímu povolání, jak o něm řekl papež Jan Pavel II.. V roce 1975 byl Xavier Nguyen van Thuan, krátce po své nominaci na pomocného arcibiskupa z Saigon (Ho Chi Minh Ville, Vietnam), obviněn ze zrady a uvězněn: «Nguyene Van Thuane [...], nechali jsme tě přivést sem, protože jsi vinen z toho, že jsi způsobil problémy vládě svrchovaného národa z Vietnamu. Byl jsi obviněn z imperialistické propagandy a z toho, že jsi nasazená osoba ze zahraničních velmocí». Prožije ve vězení 13 let z nichž 9 v izolaci. Byl jsem šokovaný z toho, jak žil tuto okolnost. Zavřený v příšerném vězení se i on ptá, jaký užitek může mít jeho život: «K čemu mi je zachovat život, když nedokážu plnit poslání, pro které jsem se narodil?» Takže «sražený na zem znovu vzýval Boha a žádal ho, aby ho osvobodil. [...] “Nechal jsem samotné své sirotky, své chudé, svou rodinu. [...] A nyní? Jaký smysl má svíjet se zde jako nějaký hmyz?»» Vše se mu zdálo být zbytečné, ale Ta-

⁴² T. Gutiérrez de Cabiedes, *Van Thuan. Libero tra le sbarre (Van Thuan. Svobodný mezi mřížemi)*, Citta Nuova, Řím 2018.

jemství mělo pro něho v zásobě překvapení. Ve svém niterném rozhovoru s Bohem, slyší hlas, který mu říká: «To, co jsi učinil, je velké. [...] Stěžuješ si, že pro mne nemůžeš pracovat. Proč mi nenecháš své plány? Miluješ mě nebo díla, která pro mě konáš? [...] Děláš si starosti o své rodiče, protože je miluješ. Jak já toužím jim pomoci! Důvěřuj mi. Postarám se o tvá díla tam venku».⁴³

Výsledek svého «ano» viděl časem, protože na začátku si jistě nemohl představit, co by se zrodilo z tohoto svého odevzdání se. Pouze, když akceptoval, že projde tajemnou cestou, která se před ním narýsovala, s překvapením viděl, že se všichni ti, které ve vězení potkával, měnili. Především strážce, kteří nad ním měli dohled. Je také pravda, že neustále měnili důstojníky, protože se nedokázali vyhnout «nákaze», nedokázali se vyhnout tomu, aby se lidé, kteří vstupovali do kontaktu s Van Thuanem, měnili. «Všichni s tebou chtějí sdílet celou věc», ten, kdo ho drží ve vězení na něj řve, «ale nedovolím, abys nakazil všechny mé vězně».⁴⁴ Někdy tento rozkvět je pro naše oči zřejmý, někdy ne, ale

⁴³ *Tamtéž*, str. 9-10, 67-69.

⁴⁴ *Tamtéž*, str.187.

to neznamená, že ono «ano» Tajemství, nevyvolá efekty v přítomnosti.

To, co mě nejvíce zasáhlo, je okamžik, kdy se Van Thuan táže, proč Tajemství dovolu- je, aby on procházel touto okolností. Byla to stejná otázka, kterou mu pokládala hlídka, která si nedokázala vysvětlit, proč vytrvává ve svém přístupu, když by litovat toho, že “zradil” vlast, mohl být propuštěn z vězení a mohl mít báječnou budoucnost. Čím více jsme vyzýváni okolnostmi, tím více otázka “proč” vyplouvá na povrch. Po “n”-tè otázce v této věci, kterou mu položili ti, co ho chtěli mít ve vězení, odpovídá, že měl dostatek času, aby přemýšlel, jestli byla chyba zatvrzele trvat na tomto svém přístupu, tedy na tom svěřit se plánu toho Druhého a dodává, že čím víc nad tím přemýšlí, tím víc se cítí šťastný, že získal a viděl v sobě vykvést svobodu silnější než je zajetí.

Výsledek, příspěvek na dobrou věc, je generování svobodného subjektu, se svobodou, která je silnější než každý typ zajetí. Je to něco, co se dovrší pouze na věčnosti, ale je to možné vystopovat již v přítomnosti: vykvete nepředstavitelná svoboda, která je svědectvím před všemi: «Jak to ale děláš? Udělal jsem ti život nemožným...», ptají se ho. A Van Thuan: «Jak nekřičet z radosti, když vi-

dím, že Někdo mi dává tuto lásku, která ničí nenávist a zášť?». ⁴⁵ I jemu se zdá nemožné, že ho někdo nechává takto vzkvétat, že ho činí takto svobodným, protože rozkvět proběhne podle plánu a v čase, které nejsou naše; a když to člověk akceptuje, výsledek překračuje jakýkoliv typ očekávání.

Kdo ví, jak my, kteří jsme donuceni zůstat doma, abychom se vyhnuli nákaze, reagujeme tváří v tvář okolnosti, kterou prožíváme! Dusíme se, jako bychom neměli východisko, nebo jsme překvapeni, že jsme více svobodní?

Z toho všeho, co prožíváme, co zůstane, až nouzový stav pomine?

Někdo napsal, že z velké pandemie vyjdeme změněni. Já dodávám: vyjdeme změněni, ale pouze když se začneme měnit nyní. Tedy, jestliže si uvědomujeme to, co se děje, jestliže jsme přítomní k přítomnosti a naučíme se nyní hodnotit to, co žijeme, ať už jsme zavřeni v našich domovech nebo zaneprázdnění čelíme v první linii nákaze. Změna se nestane z prostého nahromadění nárazů, událostí a dojmů z věcí, které se dějí, ale kvůli porozu-

⁴⁵ *Tamtéž*, str. 322

mění smyslu toho, co se nám děje, tedy jako pořízení poznání. Takže naše změna nemůže být mechanická. Z této situace vyjdeme změněni, jestliže nyní skrze provokace, které nám realita směřuje, prohloubíme objevení toho, kdo jsme a pro co má cenu žít, objevení toho, co nám umožní nebýt stlačeni. Často cituji jednu větu Benedikta XVI.:

«Sčítatelný pokrok je možný pouze v materiálním poli. Zde, v rostoucím poznání struktury látky a v souladu k stále více pokročilým invencím, se jasně dává kontinuita pokroku vůči stále větší znalosti přírody. V rámci etického vědomí a morálního rozhodnutí naopak není obdobná možnost adopce z prostého důvodu, že svoboda člověka je stále nová a stále znovu musí dělat svá rozhodnutí. Rozhodnutí nejsou pro nás nikdy jednoduše již udělána druhými – v takovém případě, bychom již nebyli svobodní. Svoboda předpokládá, že v zásadních rozhodnutích je každý člověk, každá generace novým začátkem».⁴⁶

Toto znamená, že jestliže si nezvykneme hodnotit to, co žijeme v těchto dnech nucené izolace nebo závazku boje s virem, přijdeme o vše. Zdůrazňuje to Paolo Giordano: «Je to měsíc, co nemyslitelné zaútočilo v našich ži-

⁴⁶ Benedikt XVI., *Spe salvi*, 24.

votech. [...] V určitém okamžiku ale skončí. [...] Zatímco my roztržití bychom měli pouze chuť ze sebe sloupnout všechno. Velká tma, která se snáší. Začátek zapomnění. Leda že bychom si netroufli uvažovat nyní. [...] Představme si budoucnost a začněme nyní. Vyhněme se tomu, že to nemyslitelné nás ještě jednou překvapí». ⁴⁷

Jedná se o ověření, které musíme dělat na každodenní cestě, od prvního probuzení, až po okamžik, kdy jdeme večer spát. Stále Giordano píše: «Rozhodl jsem se, že využiji tohoto prázdna k psaní [...]: nechci ztratit to, co nám epidemie prozrazuje o nás samotných. Až bude překonán strach, každé prchavé vědomí se v okamžiku vytratí», ale «jisté úvahy, které nákaza vzbuzuje nyní, budou ještě platné». ⁴⁸ Je jisté, že bez práce na sobě se vše vytratí a vrátíme se k běžným věcem, aniž bychom se od této divné a bolestivé okolnosti něco naučili. Ale pouze my se můžeme rozhodnout, že vykonáme tuto práci: je to to jediné, k čemu nás žádné nařízení nebo pravidlo nebudou moci donutit. Na této úrovni není nic mechanického. Takže, rozhodněme

⁴⁷ *Corriere della Sera*, 21. března 2020.

⁴⁸ *Corriere della Sera*, 24. března 2020.

se! Je to práce, která vyžaduje pozornost, ve které tedy rozum a svoboda musí být vždy bdící, připravené chopit se okamžiku, který plyne. Jinak oběť a starosti jednoduše nechají místo zapomnění. Je si toho dobře vědom Eugenio Borgna, jakožto znalec lidské duše: «Po skončení nebezpečí do lidí jednoduše vstoupí zapomnění. Budou zde ale tací, nevím kolik, kteří v této době bolesti využijí příležitosti k tomu, aby byli pozornější, aby hlouběji naslouchali sobě a druhým. Ano, někteří z nás se po této trpké zkoušce znovu zrodí: schopni nové naděje».⁴⁹

Pandemie ale zatím pokračuje. V tuto chvíli je pro všechny zřejmé, že se nejedná o pomíjivý fenomén.

Zde se ukazuje drahocennost času, která tváří v tvář věcem podrobuje ověřování náš postoj, náš způsob jak čelit životu, vztahům, situacím. Když se realita neohýbá k našemu očekávání, strategiím, iniciativám, ukáže se naše konzistence nebo nekonzistence a zavazadla přesvědčení, která si sebou neseme, ať už jsou laická či náboženská.

⁴⁹ *Avvenire*, 25. března 2020.

Od začátku jsme se účastnili mnoha kolísání v pojetí a v čelení epidemie. Jak to, že je tolik obtížné, dát se tou správnou cestou?

Nemám nástroje k tomu, abych na toto odpověděl. Omezím se pouze na to, co konstatuji ve svém poli zkušenosti, a co platí pro mě. Je jedno tvrzení Chestertona, které shledávám jako odzbrojivé: «Zlo není to, že moudří nevidí odpověď, ale že nevidí hádanku».⁵⁰ Podmínka k tomu, abychom viděli odpověď, je vidět hádanku. A to tváří v tvář realitě vyžaduje určitý postoj, nechat se jí interpelovat, následovat její rady, připraveni zrevidovat idee a plány a naučit se od všech těch, kteří nám mohou pomoci. Zkrátka, je to problém pohledu na realitu, který se týká každého z nás. A také problém svobody k vlastním chybám a k spektru osobního prospěchu (efektů, kterých chceme v druhých dosáhnout). Tak se člověk může vzpamatovat rychleji z potíží, ze zmatku, s tím, že bude mít jako jediné kormidlo trasy napětí k dobru všech, nic jiného.

⁵⁰ G.K. Chesterton, *Ortodossia (Pravoslaví)*, Edizioni Martello, Milano 1988, str. 49.

*Jestli mohu: co tě v těchto dnech nejvíc pod-
pírá?*

Často jsem viděl výhodnost při nevyhýbání se se výzvám, kterých mě život nešetřil. Takže jsem čelil i této výzvě, celý napjatý k pochopení, co mohlo vzejít z provokace, která se každý den více ukazovala ve svých reálných proporcích. Nemohl jsem stát před tím vším, co se dělo, aniž bych byl zasáhnut úžasem z Přítomnosti, která panuje v mém životě. A před zranitelností, která se stává čím dál více očividnou ve všech svých různých výbruscích, ve mě stále více rostla otázka: «Co je člověk, že na něho myslíš, syn člověka, že se o něj stará?». ⁵¹

Tato Přítomnost, toto Ty, je to, co modeluje pohled na výzvu, které musím spolu se všemi čelit, s tím, že dám souhlas k tomu, že budu žít jako člověk závrať, kterou provokuje, bez útěku z dramatu, z bolesti, smrti, které vidím dít se kolem sebe a tudíž zrcadlit se ve mě. Snažím se toto všechno žít jako příležitost k ověření víry. Nechávám se zasáhnout otázkami, které situace nechává vyvstat, objevuji v sobě – užaslý – světlo, abych jim čelil, všímám si veškeré rozum-

⁵¹ Žalm 8,5.

nosti přístupu, který je mi vírou doporučován.

Ježíš si bere k srdci vše z mého lidství a z lidství druhých. Ještě více rozumím odkud svatému Pavlovi přicházela ona neotřesitelná jistota, které dosáhl, právě proto, že nebyl ničeho ušetřen: «Kdo nás odloučí od Kristovy lásky? Snad soužení nebo úzkost, pronásledování nebo hlad, bída, nebezpečí nebo meč? [...] Ale v tom všem slavně vítězíme mocí toho, který si nás zamiloval. Jsem si jist, že ani smrt ani život, ani andělé ani mocnosti, ani přítomnost ani budoucnost, ani žádná moc, ani výšiny ani hlubiny, ani co jiného v celém tvorstvu nedokáže nás odloučit od lásky Boží, která je v Kristu Ježíši, našem Pánu».⁵²

Lidé, kteří žijí z této jistoty, jsou nadějí pro všechny – tak jako to jsou v těchto dnech především pro mně -, i pro ty, kteří se tváří v tvář výzvě viru cítí být křehcí a jsou daleko od víry svatého Pavla. Takoví lidé mohou zapálit touhu mít tuto víru a prosit o ní v každém malém či velkém hrdinském gestu dne.

Kdo by pro sebe netoužil po takové jistotě? Tím více, když ještě nevíme, jak vyjdem nejen dle zdravotnického aspektu z vý-

⁵² Řím 8,35-39.

zvy, ale ze všech dalších následků, které nás předvídatelně očekávají. Pouze s takovou jistotou budeme moci doopravdy nezůstat hluší k výzvě okolnosti a neztratit příležitost stát se více sebou sama a tudíž užitečnější pro druhé.

